

ՍԵԴՐԱԿ ՍԵԴՐԱԿՅԱՆ

Գործնական հոգեբանության և սոցիոլոգիայի
Ուրարյուրու համալսարանի ռեկտոր, հ.գ.թ., դոցենտ

ԱՐՄԻՆԵ ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ

Լոս Անջելեսի վարչական շրջանի հոգեբուժական բաժանմունքի,
Հոգեբուժական սոցիալական աշխատող

ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

(մեթոդաբանական վերլուծություն)

Ներկայացվող հոդվածում դիտարկվում են ընտանիքի գործառնական հասարակական, ընտանեկան և անձնային մակարդակներն ու դրանց փոխհարաբերությունները: Ցույց է տրվում, որ ընտանիքի հետ հոգեբանական աշխատանքի տեսանկյունից (հետազոտական, հոգեթերապևտիկ, խորհրդատվական) նշված մակարդակների սահմանազատումը նպատակահարմար չէ: Այն սահմանափակում է ընտանիքի բազմակողմանի դիտարկման հնարավորությունը՝ կենտրոնանալով ընտանիքի գործառնական առանձին մակարդակի վրա: Արդյունքում ուշադրությունից դուրս են մնում ընտանիքի գործառնական մյուս մակարդակների հոգեբանական առանձնահատկությունները: Հոդվածում առաջ է քաշվում տեսակետ, համաձայն որի ընտանիքի հետազոտության և դրա հետ տարվող հոգեբանական աշխատանքի ընթացքում առավել նպատակահարմար է ընտանիքի գործառնականության դասակարգման փոխարեն դիտարկել յուրաքանչյուր առանձին գործառնական նշանակությունը հասարակության, ընտանիքի, որպես հասարակական խմբի և ընտանիքի առանձին անդամի համար, պարզել դրա հասարակական, ընտանեկան և անհատական կողմերի հնարավոր փոխհարաբերությունները:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ՝ ընտանիքի գործառնական, ընտանիքի գործառնական հասարակական, ընտանեկան և անհատական մակար-

դակներ, վերաբրտադրության հասարակական պահանջմունք, ընտանիքի սոցիալականացման գործառնական:

Ընտանիքի կողմից իրականացվող գործառնականության բնույթի պարզաբանման խնդիրը կարևորվում է ինչպես ընտանիքի հոգեբանական հետազոտության, այնպես էլ դրա հետ տարվող հոգեբանական աշխատանքների տեսանկյունից: Վերջին հաշվով ընտանիքն այլ սոցիալական փոքր խմբերից առանձնանում է մի շարք յուրահատուկ գործառնականություն, որոնց իրականացման արդյունավետությունն ընկած է ընտանիքի գոյատևման հիմքում: Այդուհանդերձ, որպես ընտանիքի բնութագրիչներ դիտարկվող գործառնականության դասակարգումը, որոշ դեպքերում, չի բավարարում ընտանիքի հետ տարվող հոգեբանական աշխատանքների պահանջներին: Նման պայմաններում առաջ է գալիս ընտանիքի գործառնականության բնույթի և նշանակության վերանայման անհրաժեշտություն:

Գրականության մեջ սովորաբար առանձնացվում են ընտանիքի ավանդական և ժամանակակից [5, էջ 6-7], ներքին, արտաքին և երկակի [1, էջ 64-69], սպեցիֆիկ և ոչ սպեցիֆիկ [3, էջ 76-77], հոգեբանական և հասարակական-մշակութային [7, էջ 59-66] գործառնականության խմբերը: Ընդ որում, անկախ ընտանիքի գործառնականության խմբավորման չափանիշի, դրանք հիմնականում կրկնվում են, նույնն են տարբեր հետազոտողների մոտ:

Այսպես, առանձնացնելով ընտանիքի ավանդական և ժամանակակից գործառույթները, Գրիշինան, որպես ավանդական գործառույթներ (գործառույթներ, որոնք կայուն են փոփոխությունների նկատմամբ) դիտարկում է՝ վերարտադրողական (կապված է հասարակության կենսաբանական վերարտադրության և երեխաներ ունենալու անհատական պահանջմունքների բավարարման հետ), դաստիարակչական (ապահովում է երիտասարդ սերնդի սոցիալականացումը, բավարարում է բարեկամության և ինքնաիրացման պահանջմունքը, հիմնված է երեխաների նկատմամբ ծնողական սիրո և ծնողների նկատմամբ փոխադարձ սիրո վրա), տնտեսվարական-տնտեսական (կապված է այսպես կոչված «տնային գործերի»՝ սննդի, կենցաղի, կացարանի կազմակերպման հետ, որոնցում ձևավորվում են ներընտանեկան հարաբերությունները, ապահովում է դեռահասների և հասարակության անաշխատունակ անդամների տնտեսական աջակցությունն ու երեխաների խնամքը), առաջնային հասարակական վերահսկման (ձևավորում և ապահովում է տարբեր կենսական իրավիճակներում ընտանիքի անդամների վարքի բարոյական նախասահմանումներն ու չխրախուսվող վարքի արգելքները), ռեկրեատիվ (կապված է ժամանցի, հանգստի կազմակերպման և դրանց սոցիալական վերահսկման հետ), սեռական (ապահովում է սեռական պահանջմունքների բավարարումը, որոնց բնույթից է կախված ամուսնական սերը), ռեգեներատիվ (կապված է անվան, ունեցվածքի, սոցիալական դիրքի ժառանգման հետ):

Որպես ժամանակակից գործառույթներ (գործառույթներ, որոնք առաջացել են ընտանիքին ներկայացվող ժամանակակից սոցիալ-հոգեբանական գործոնների ազդեցությամբ) առանձնացվում են՝ հոգեթերապևտիկ (ապահովում

է հոգեբանական պաշտպանություն և հուզական աջակցություն, բավարարում է համակրման, հարգանքի և ճանաչման պահանջմունքը) և հոգևոր հաղորդակցման (նպաստում է ընտանիքի անդամների հոգևոր աճին և անձնային զարգացմանը, ընդհանուր հոգևոր հետաքրքրությունների և պահանջմունքների միջոցով ամրացնում է ամուսնական կապերը) գործառույթները [5, էջ 6-7]:

Մյուս կողմից առանձնացվում են ընտանիքի յուրահատուկ և ոչ յուրահատուկ գործառույթներ: Յուրահատուկ գործառույթները բխում են ընտանիքի էությունից և արտացոլում են նրա՝ որպես սոցիալական երևույթի առանձնահատկությունները: Դրանց շարքին են դասվում վերարտադրողական (ռեպրոդուկտիվ), երեխաների խնամքի (էկզիստենցիալ) և դաստիարակության (սոցիալականացման) գործառույթները, որոնք կայուն են հասարակական փոխակերպումների նկատմամբ: Ոչ յուրահատուկ գործառույթներն ընտանիքի այն գործառույթներն են, որոնք պարտադրվում կամ հարմարեցվում են ընտանիքին որոշակի պատմական պայմանների ազդեցությամբ: Որպես այդպիսիք առանձնացվում են՝ սեփականության կուտակման և փոխանցման, կարգավիճակի ամրապնդման և փոխանցման, արտադրության և սպառման կազմակերպման, հանգստի և ժամանցի կազմակերպման, ընտանիքի անդամների առողջության և բարեկեցության հոգսի, լարման թուլացմանը և ինքնապահպանմանը նպաստող միկրոկլիմայի ստեղծման գործառույթները: Ընդ որում, նշված ոչ յուրահատուկ գործառույթներն ունեն երկրորդական դեր և բացահայտում են հիմնական գործառույթների՝ ընտանիքում մանկածնության, երեխաների խնամքի և դաստիարակության պատմականորեն փոփոխվող պատկերը [3, էջ 76-77]:

Իր մեկ այլ՝ «Ժամանակակից ընտա-

նիքի հոգեբանություն» աշխատության մեջ Անդրեան բերում է ընտանիքի գործառույթների մեկ այլ դասակարգում, որտեղ առանձնացվում են ընտանիքի վերարտադրողական, տնտեսական, դաստիարակչական, հաղորդակցական, տնտեսվարական-կենցաղային, հասարակական-կարգավիճակային, հուզական, սեռական, առաջնային հասարակական վերահսկման և հոգևոր հաղորդակցման գործառույթները [2, էջ 70–71]:

Օլգա Կարաբանովայի մոտ հանդիպում ենք ընտանիքի հետևյալ գործառույթներին՝ տնտեսական գործառույթ, վերարտադրողական գործառույթ, երեխաների դաստիարակության գործառույթ, սեռական-էրոտիկ գործառույթ, հոգևոր հաղորդակցման գործառույթ, հուզական աջակցման և ընդունման գործառույթ, վերականգնողական գործառույթ, հասարակական կարգավորման, վերահսկման և խնամքի գործառույթ, հասարակական կարգավիճակի փոխանցման գործառույթ [9, էջ 11–13]:

Ընտանիքի գործառույթների դասակարգման համընդգրկուն համակարգ է ներկայացնում Սեդրակ Սեդրակյանը: Իր «Ընտանիքի հոգեբանություն» աշխատության մեջ նա առանձնացնում է ներքին, արտաքին և, որպես նորամուծություն՝ միջանկյալ գործառույթները: Ներքին գործառույթներն ընտանիքի այն գործառույթներն են, որոնք ծառայում են երկու հիմնական նպատակի. ա) իր՝ որպես սոցիալական խմբի, պահպանմանն ու ամրապնդմանը, բ) իր անդամների պահանջմունքների բավարարմանը: Դրանց շարքին են դասվում՝ մանկածնության և մոր ու հոր դերեր կատարելու ցանկության բավարարման, ամուսինների սեռական ցանկության բավարարման, երեխաների խնամքի, դաստիարակության և դերային սոցիալականացման, մեծ հասարակության մեջ հասուն դերերին նախապատրաստման, սոցիալ-հո-

գեբանական հարմարավետ վիճակի և պաշտպանվածության ապահովման, ընտանիքի անդամի զարգացման և հասունացման համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծման, ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամի դրական ինքնագիտակցության ձևավորման, պահպանման և հետագա ուժեղացման, շփվելու, հաղորդակցվելու պահանջմունքի բավարարման, ընտանիքի անդամների փոխադարձ սոցիալական վերահսկողության և վարքի կարգավորման, համատեղ հանգստի իրականացման, ընտանիքի անդամների միջև ծագող բախումների մյուս անդամների կողմից լուծման, համատեղ ապրելակերպի և կենցաղի կազմակերպման գործառույթները [1, էջ 64, 66]:

Արտաքին գործառույթներն, ըստ Սեդրակյանի, ծագում են տվյալ ընտանիքի՝ այլ ընտանիքների և ավելի լայն հասարակության հետ ունեցած հարաբերություններում: Այդպիսի գործառույթներ ծագում են այն պատճառով, որ յուրաքանչյուր ընտանիք ծառայում է ոչ միայն ինքն իրեն, այլև հասարակությանը, քանի որ այդ մեծ ամբողջության մի «բջիջն է»: Որպես ընտանիքի արտաքին գործառույթներ՝ Սեդրակյանն առանձնացնում է՝ հասարակության մշակույթի կուտակումը, պահպանումն ու փոխանցումը սերունդներին, հասուն սոցիալական դերերի կատարմանը երեխաներին նախապատրաստելը, ընտանիքի անդամների մասնակցությունը պետական կառավարման, երկրի պաշտպանության, տնտեսության, մշակույթի, կրթության, գիտության և հասարակական կյանքի այլ ոլորտի զարգացման գործին [1, էջ 64, 67]:

Եվ վերջապես, Սեդրակյանը ներմուծում է երկակի գործառույթների գաղափարը, այսինքն, այնպիսի գործառույթների, որոնք միաժամանակ և՛ արտաքին են, և՛ ներքին, համալիր են և ունեն երկակի բնույթ՝ դրանց թվին դասելով մանկածնու-

թյունը, երեխաների դերային սոցիալականացման գործառույթը [11, էջ 51–53]:

Ինչպես տեսնում ենք, տարբեր դասակարգումներում հիմնականում դիտարկվում են ընտանիքի նույն գործառույթները, սակայն, որոշ դեպքերում, դրանք կարող են հայտնվել տարբեր խմբերում: Այս հանգամանքը դժվարացնում է գործառման տեսանկյունից ընտանիքի հոգեբանական հետազոտության կազմակերպումը:

Բանն այն է, որ վերը բերված դասակարգումների գերակշռող մեծամասնությունը հիմնվում է ընտանիքի գործառման մակարդակների առանձնացման կանխադրույթի վրա: Որպես այդպիսիք ենթադրվում են ընտանիքի գործառման հասարակական (Մեդրակյանի դասակարգման մեջ՝ արտաքին), բուն ընտանեկան (ներքին գործառույթների առաջին ենթախումբ) և անձնային (կամ անհատական, ներքին գործառույթների երկրորդ խումբ) մակարդակները: Արդյունքում, ընտանիքի գործառույթները նույնպես դիտարկվում են այդ մակարդակների տեսանկյունից: Օրինակ, առանձնացնելով ընտանիքի հոգեբանական և հասարակական–մշակութային գործառույթները, Զոդավոմիսլովան նշում է. «Երբ խոսքն ընտանիքի հոգեբանական գործառման մասին է, այն ներկայանում է ոչ այնքան որպես ինստիտուտ, որքան որպես փոքր խումբ, իրեն հատուկ խմբային փոխազդեցության առանձնահատկություններով: Հետևաբար, ընտանիքի հոգեբանական գործառման հիմքում ընկած են միայն այնպիսի անհատական պահանջմունքներ, որոնց բավարարումն անհնար կամ չափազանց դժվարեցված է ընտանիքից դուրս» [7, էջ 59]:

Դժվար չէ նկատել, որ Զոդավոմիսլովայի խոսքերը վերաբերում են ընտանիքի դրսևորման անձնային մակարդակին, այստեղ առավելապես կարևորվում են այն գործոնները, որոնք անմիջականո-

րեն կապված են անհատական պահանջմունքների հետ, իսկ ընտանիքը հանդես է գալիս որպես այդ իսկ պահանջմունքների բավարարման յուրահատուկ միջավայր:

Սակայն, եթե ընտանիքը դիտարկվում է որպես հասարակական կառույց, ապա առաջին պլան են մղվում դրա հասարակական գործառույթները: Այսպես՝ խորհրդային սոցիոլոգ Խարչևի կարծիքով՝ «Ընտանիքը ամուսինների, ծնողների և որդիների միջև առկա փոխհարաբերությունների պատմականորեն կոնկրետ համակարգ է, փոքր խումբ, որի անդամները կապված են ամուսնական կամ ազգակցական կապերով, կենցաղի ընդհանրությամբ ու փոխադարձ բարոյական պատասխանատվությամբ և որի հասարակական անհրաժեշտությունը պայմանավորված է ազգաբնակչության ֆիզիկական և հոգևոր վերարտադրման պահանջմունքով» [12, էջ 66]:

Ինչպես տեսնում ենք, այս դեպքում ընդգծվում է ազգաբնակչության ֆիզիկական և հոգևոր վերարտադրման հասարակական պահանջմունքի կարևորությունը, իսկ ընտանիքի անդամների անհատական պահանջմունքները մղվում են հետին պլան, կամ ընդհանրապես չեն դիտարկվում:

Մենք կասկածի տակ չենք առնում հանգամանքը, որ ընտանիքն ունի հասարակական նշանակություն և կատարում է որոշակի հասարակական գործառույթներ: Այդուհանդերձ, այդ գործառույթների ընտանեկան և անհատական մակարդակից մեկուսացված դիտարկումը բերում է փակուղու: Այսպես, եթե ֆիզիկական և հոգևոր վերարտադրության հասարակական պահանջմունքի բավարարումը կապենք ընտանիքի հետ և, հաշվի չառնելով դրա անհատական կողմը, ընտանիքը դիտարկենք որպես այդ պահանջմունքի բավարարման անհրաժեշտ պայման, ապա կարող ենք ենթադրել, որ այն հասարակություններում (պատ-

մական կամ ներկայումս մշակութային ցածր մակարդակի վրա գտնվող), որտեղ դեռևս չէր ձևավորվել հասարակության ընտանեկան կազմակերպությունը, որտեղ մարդիկ ապրում էին մեծ, չառանձնացված խմբերով, որտեղ որպես հասարակական կառույցներ բացակայում էին ընտանիքները, վերարտադրության գործառույթը չէր կարող իրականացվել, չէր կարող բավարարվել վերարտադրման հասարակական պահանջմունքը:

Սակայն, դեռևս 19-րդ դարավերջին իրականացված մարդաբանական հետազոտությունները ցույց տվեցին, որ հասարակական կազմակերպության մեջ ընտանիքի առկայությունը վերարտադրության և գոյատևման անհրաժեշտ պայման չէ: Կենդանական խմբերի և մարդկային հասարակությունների համեմատական հետազոտությունը ցույց տվեց, որ չնայած կենդանական հոտերի և ընտանիքների միջև առկա կապին, այնուամենայնիվ դրանք գտնվում են որոշակի հակադրության մեջ: Էսպինասը նշում է, որ՝ «Հոտը կենդանիների մոտ դիտվող բարձրագույն հասարակական խումբ է: Այն, ըստ ամենայնի, կազմված է ընտանիքներից, սակայն հենց սկզբից ընտանիքն ու հոտը գտնվում են հակադրության մեջ, դրանց զարգացման միջև առկա է հակադարձ կախվածություն»: Այնուհետև՝ «Որտեղ ընտանիքն ամրակույտ է, հոտը ձևավորվում է որպես հազվադեպ բացառություն: Եվ հակառակը, որտեղ գերակայում են կամ ազատ սեռական հարաբերությունները, կամ պոլիգամիան, հոտը ձևավորվում է համարյա ինքնըստինքյան... Հոտի ձևավորման համար անհրաժեշտ է, որ ընտանեկան կապերը թուլանան և անհատը նորից դառնա ազատ: Այդ իսկ պատճառով մենք հազվադեպ ենք թռչունների մոտ հանդիպում կազմակերպված երամների... Եվ ընդհակառակը, կաթնասունների մոտ մենք գտնում ենք որոշակի աստիճանի

կազմակերպված համայքներ, քանի որ այստեղ անհատը չի կլանվում ընտանիքի կողմից: Հոտային ընդհանրության զգացման համար դրա առաջացման պահին չի կարող լինել առավել մեծ թշնամի, քան ընտանեկան ընդհանրության զգացումն է» [13, էջ 38–39]: Ստացվում է, որ որոշ դեպքերում, ընտանիքը ոչ միայն չի ամրացնում հասարակական կազմակերպությունը, այլև թուլացնում է այն:

Մյուս կողմից, Էսպինասի դիտարկումները կարող են նշանակել, որ ընտանիքի կազմավորումն ամեննին կապ չունի վերարտադրման գործառույթի առավել արդյունավետ իրականացման հետ: Հասարակության համայնքային կազմակերպությունը նույնպես կարող է նպաստել տեսակի պահպանմանը, ֆիզիկական և հոգևոր վերարտադրությանը: Բացի դա, հայտնի է, որ կենդանական աշխարհի ինչպես հոտային, այնպես էլ ընտանեկան (այս պարագայում ավելի ճիշտ կլինի ասել գոյգամիություն) հասարակական կազմակերպություն ունեցող տեսակները հոգում են իրենց սերունդների վերարտադրումն ու պահպանումը և երկու դեպքում էլ դա անում են բավարար արդյունավետությամբ [10, էջ 137–154]:

Ասվածից կարելի է եզրակացնել, որ ընտանիքի առկայությունը վերարտադրության հասարակական պահանջմունքի բավարարման պարտադիր գործոն չէ: Հետևաբար, վերարտադրության հասարակական գործառույթը, մեկուսացված դրա ընտանեկան և անհատական կողմերից, չի կարելի դիտարկել որպես ընտանիքի հիմնական գործառույթ: Հասարակությունը (մարդկային, թե կենդանական) իր վերարտադրությունը կարող է ապահովել ինչպես ընտանիքների առկայության, այնպես էլ բացակայության պարագայում:

Սակայն, եթե վերարտադրության գործառույթը դիտարկենք անձնային (սեռական պահանջմունքների բավարարում, համատեղ երեխաներ ունենալու,

մոր և հոր դերեր կատարելու ցանկություն) կամ ընտանեկան (ընտանիքի՝ որպես սոցիալական խմբի պահպանումն ու ամրապնդում) տեսանկյունից, ապա այն հանդես կգա որպես ընտանիքի յուրահատուկ գործառույթ և հնարավոր կլինի միայն ընտանիքի առկայության, հասարակության ընտանեկան կազմակերպության պայմաններում: Այսպես, Ֆեդոտովայի և Ֆիլիպովայի հետազոտություններում, որպես ամուսնական զույգի որոնման շարժառիթներ առավել հաճախակի նշվում են սեռական մերձեցման ձգտումը, հոգատարություն դրսևորելու ցանկությունը (առավել հաճախ հանդիպում է տղամարդկանց շրջանում), հոգատարություն զգալու ցանկությունը (առավել հաճախ հանդիպում է կանանց շրջանում), սիրելու և սիրված լինելու ցանկությունը, իր նման մարդու գտնելու ձգտումը, հասկացված լինելու ցանկությունը [8, էջ 222]: Այն հանգամանքը, որ վերարտադրության պահանջմունքը չի նշվում որպես ամուսնական զույգի որոնման հիմնական շարժառիթ, դեռևս չի նշանակում, որ ընտանիքը չի կատարում վերարտադրության գործառույթ: Վերարտադրության հասարակական գործառույթն անմիջականորեն կապված է նշված շարժառիթների հետ և դրսևորվում է դրանց իրականացմանը զուգահեռ:

Ասվածից պարզ է դառնում, որ վերարտադրության հասարակական գործառույթն ունի ընդգծված անհատական և ընտանեկան նշանակություն: Եվ ավելին, կարելի է ասել, որ վերարտադրության գործառույթի հասարակական կողմը հնարավոր է դառնում դրա անհատական և ընտանեկան կողմերի իրականացման արդյունքում, ինչպես նաև, որ վերարտադրության գործառույթը յուրահատուկ է ընտանիքի համար միայն այն դեպքում, երբ դիտարկվում են նաև դրա անհատական և ընտանեկան կողմերը:

Նույնը կարելի է ասել նաև սոցիա-

լականացման գործառույթի մասին, որն, ինչ-որ չափով հանդես է գալիս որպես հոգևոր վերարտադրության բաղադրիչ: Կասկածից վեր է, որ ընտանիքը որոշիչ դեր ունի սերունդների ձևավորման և կայացման գործում: Ինչպես նշում է Ուինիքոթը՝ «Ընտանիքը կատարում է կարևորագույն դեր, որպես վայր, որտեղ երեխան առաջին անգամ առնչվում է հասարակության մեջ գործող ուժերի հետ: Որպես աշխարհի հետ փոխհարաբերությունների նախատիպ են ծառայում մոր և նորածնի նախասկզբնական հարաբերությունները, որոնցում մայրը հանդես է գալիս որպես բարդ շրջապատող աշխարհի ներկայացուցիչ և նպաստում է երեխայի ժառանգաբար տրված անձնային որակների զարգացմանը կամ խանգարում է դրան» [4, էջ 4]:

Այդուհանդերձ, որոշ դեպքերում ընտանիքի սոցիալականացման գործառույթի հասարակական նշանակությունը գերազնահատվում է: Այն դիտարկվում է որպես ընտանիքի գործառման հիմնական նպատակ: Օրինակ՝ Վլադիմիր Դրուժինինը նշում է, որ՝ «երեխաների սոցիալականացումը միշտ, բոլոր ժամանակներում և բոլոր ժողովուրդների մոտ եղել է ընտանիքի միակ յուրահատուկ (սպեցիֆիկ) գործառույթը, իսկ մյուս գործառույթները եղել են լրացուցիչ և փոփոխվել են դարերի ընթացքում» [6, էջ 29–30]: Դրուժինինն ամենևին չի պնդում, որ երեխաների սոցիալականացումն անհնարին է ընտանեկան կազմակերպություն չունեցող հասարակություններում: Սակայն մեզ հետաքրքրող տեսանկյունից առավել կարևորվում է հանգամանքը՝ արդյո՞ք ընտանիքում ծնող-երեխա հարաբերությունների անմիջական նպատակը երեխաների սոցիալականացումն է, թե դա նաև ուրիշ նպատակներով, շարժառիթներով կառուցվող հարաբերությունների ինքնաբերաբար ձևավորվող արդյունք է: Մեր

կարծիքով, սոցիալականացումը ծնող-երեխա հարաբերությունների հասարակական կողմն է, այն դեպքում, երբ դրա անձնային կողմը կազմում են երեխային խնամելու և դաստիարակելու միջոցով ինքնահաստատման, երեխաների մեջ ինքնաարտահայտման և իքնադրսևորման, իսկ ընտանեկանը կողմը՝ երեխաների դաստիարակման, համատեղ կենցաղի, հանգստի և ժամանցի կազմակերպման գործառնությունները:

Այսպիսով, քննարկման արդյունքում կարող ենք եզրակացնել, որ ընտանիքի ցանկացած գործառնությո՜ւ հանդես է գալիս երեք կողմերով՝ հասարակական, ընտանեկան և անհատական: Այդ կողմերն անքակտելիորեն փոխկապակցված են, և, իրականացնելով յուրաքանչյուր գործառնությո՜ւ մի կողմը (հասարակական, ընտանեկան կամ անհատական), ընտանիքին անհրաժեշտաբար իրականացնում է մյուս կողմերին առնչվող գործառնությո՜ւներ: Օրինակ՝ ծնողների դերում հանդես գալու անհատական գործառնությո՜ւ իրա-

կանացումն ինքնաբերաբար հանգեցնում է վերարտադրության հասարակական գործառնությո՜ւ և ընտանիքի ամրապնդման գործառնությո՜ւ իրականացմանը: Ընդ որում, պատմական առանձին ժամանակաշրջաններում, ինչպես նաև կախված ընտանիքի բնությո՜ւց այդ կողմերից մեկը կարող է դառնալ առաջնային:

Ըստ այդմ, մեր կարծիքով առավել նպատակահարմար է ընտանիքի հոգեբանական հետազոտության, ինչպես նաև դրա հետ տարվող հոգեբանական աշխատանքների ընթացքում ընտանիքի գործառնությո՜ւների դասակարգման փոխարեն դիտարկել յուրաքանչյուր առանձին գործառնությո՜ւ նշանակությո՜ւնը հասարակության, ընտանիքի, որպես հասարակական խմբի և ընտանիքի առանձին անդամի համար, պարզել դրա հասարակական, ընտանեկան և անհատական կողմերի հնարավոր փոխհարաբերությունները:

Հոդվածի ներկայացման փարեթիվը՝ 15. 09.2013 թ.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. **Ս. Ա. Սեդրակյան** Ընտանիքի հոգեբանություն (Մեթոդաբանական վերլուծություն). – Երևան: «Ուրարտու» համալսարան, 2010 – 456 էջ:
2. **Андреева Т. В.** Психология современной семьи. Монография. – СПб.: Речь, 2005. – 436с.
3. **Андреева Т. В.** Семейная психология: Учеб. пособие. — СПб.: Речь, 2004. — 244 с.
4. **Винникотт Д. В.** Семья и развитие личности. Мать и дитя.—Екатеринбург: Изд-во «ЛИТУР», 2004. – 400 с.
5. **Гришина А. П.** Основы психологии семьи и семейного консультирования. – Учебное пособие. Томск: Томский государственный педагогический университет, 2002. – 81с.
6. **Дружинин В. Н.** Психология семьи: 3-е изд. — СПб.: Питер, 2006. – 176 с.
7. **Здравомыслова О. М.** Психологические и социально-культурные функции семьи. // Психология семьи. Хрестоматия. Под ред. Д. Я. Райгородского. – Самара: Издательский Дом «Бахрах», 2002, ст. 59–66.
8. **Ильин Е. П.** Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2006. – 512 с.
9. **Карабанова О. А.** Психология семейных отношений и основы семейного консультирования. Учебное пособие. – М.: Гардарики, 2005. – 320 с.
10. **Мак-Фарленд Д.** Поведение животных: Психобиология, этология и эволюция. – М.: Мир, 1988. – 520 с.
11. **Седракян С. А.** Социальная психология семьи. – М.: МПСИ, 2011. – 368с.
12. **Харчев А. Г.** Брак и семья в СССР. – М., 1979.
13. **Энгельс Ф.** Происхождение семьи, частной собственности и государства. В связи с исследованиями Льюиса Г. Моргана. // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Издание второе. Т. 21. М.: Государственное издательство политической литературы, 1961, ст. 23–178.

К ВОПРОСУ О ФУНКЦИИ СЕМЬИ

(методологический анализ)

СЕДРАКЯН СЕДРАК

*Ректор университета практической психологии и социологии Урарту,
к.п.н., доцент*

СТЕПАНЯН АРМИНЕ

*Психиатрический социальный работник
психиатрического отделения административного округа Лос-Анджелеса*

В предлагаемой статье рассматриваются уровни функционирования семьи – социальный, семейный и личностный, их взаимоотношения. Делается попытка показать, что с точки зрения психологической работы с семьей (исследовательской, психотерапевтической, консультационной) разграничение указанных уровней нецелесообразно. Такое разграничение ограничивает возможность всестороннего рассмотрения семьи, концентрируясь на отдельном уровне ее функционирования. В результате упускаются из виду психологические особенности остальных уровней функционирования семьи. В статье показано, что при исследовании семьи и психологической работы с ней целесообразнее вместо классификации функций семьи рассмотреть социальное, семейное и индивидуальное значение каждой отдельной функции, определить возможные взаимоотношения ее социального, семейного и индивидуального уровней.

Дата представления статьи: 15.09.2013г.

ON FAMILY FUNCTIONS ISSUE

(Methodological Analysis)

SEDRAK SEDRAKYAN

PhD, Rector of Urartu University of Practical Psychology and Sociology

ARMINE STEPANYAN

*Los Angeles County, Department of Mental Health
Psychiatric Social Worker*

The purpose of this article is to consider the levels of family functioning – social, family and individual, and their interrelations. In this paper the author tries to show that from point of view of psychological work with family (research, psychotherapy, and consultation) is not reasonable to adhere to the mentioned levels only because the restriction of varieties of the levels narrows down the possibility of comprehensive study of family by focusing on one level of its functioning. As a result, the psychological features of other levels of family functioning will be overlooked. The author shows that it is more reasonable to study the family and the psychological work with it to investigate the social, family and individual implications of every function in its possible relations with social, family and individual levels rather than just to classify the functions of family.

Article submission date 15.09.2013